

อิทธิพลภาษาพื้นเดิมลาวในคำอิตีโพนภาษาโคราช

ธนานันท์ ตรงดี¹

Received: June 25, 2019

Revised: October 8, 2020

Accepted: March 28, 2020

บทคัดย่อ

ความเป็นมาของภาษาโคราชยังเป็นข้อถกเถียงของนักภาษาศาสตร์ มีการเสนอสมมติฐานอยู่ 3 ประการ ประการแรกเสนอว่าภาษาโคราชเป็นผลจากการปรับเปลี่ยนระบบภาษาย้อให้เป็นภาษาไทยกรุงเทพฯ ประการที่สองเสนอว่าภาษาโคราชเป็นภาษาลาวที่ได้รับอิทธิพลด้านวรรณยุกต์มาจากภาษาไทยถิ่นกลาง และประการที่สามเสนอว่าภาษาโคราชเป็นภาษาลาวถิ่นหนึ่งที่เปลี่ยนไปเป็นภาษาไทย แต่ยังคงปรากฏวรรณยุกต์ของภาษาพื้นเดิมลาว อย่างไรก็ตาม สมมติฐานทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบวรรณยุกต์เท่านั้น บทความนี้ได้นำหลักฐานทางด้านประภท โครงสร้างคำ รวมทั้งการใช้เสียงสระสื่อความที่ปรากฏในคำอิตีโพนภาษาโคราชนำเสนอ ผลการศึกษาพบว่า ภาษาโคราชมีคำอิตีโพนจำนวนหนึ่งที่มีโครงสร้างคำและมีการใช้เสียงสระสื่อความที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาลาว ดังนั้น ข้อค้นพบดังกล่าวจึงสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า ภาษาโคราชมีที่มาจากภาษาถิ่นลาวกลุ่มหนึ่งในอดีตได้เปลี่ยนภาษาของตนไปเป็นภาษาไทย แต่ยังคงแสดงอิทธิพลของภาษาพื้นเดิมลาวไว้ในคำอิตีโพนจำนวนหนึ่ง

คำสำคัญ : ภาษาโคราช, คำอิตีโพน, ภาษาพื้นเดิมลาว, อิทธิพลภาษาพื้นเดิม, การเปลี่ยนภาษา

---

¹ หน่วยงานผู้แต่ง: สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อีเมล: trongdeethananan@gmail.com

Lao Substratum Influence on the Ideophones of Khorat Language

Thananan Trongdee²

Received: *June 25, 2019*

Revised: *October 8, 2020*

Accepted: *March 28, 2020*

Abstract

The origin of Khorat language has been a controversial issue among linguists. Three hypotheses are proposed. Firstly, Khorat is the result of the Yo system recoding to Bangkok Thai. Secondly, Khorat is a Lao dialect whose tones have been influenced by Central Thai. Thirdly, Khorat is a Lao dialect that has shifted to Thai but manifested Lao tone substratum. Most of the hypotheses, however, are based on phonological phenomena, especially the tone systems. In this article, evidence on category, structure and vocalic sound symbolism of ideophones in Khorat is proposed. It is found that some of the ideophone structures and vocalic sound symbolism in Khorat are exclusively the same as those in Lao. Therefore, the findings support the hypothesis that Khorat originated from a group of Lao speakers who had shifted their language to Thai but manifested Lao substratum influence on some ideophones.

Key words: Khorat Language, Ideophones, Lao Substratum, Substratum Influence, Language Shift

---

² Affiliation: Chinese Section, Department of Thai and Oriental Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University, E-mail: trongdeethananan@gmail.com

1. บทนำ

ภาษาโคราชตามที่กล่าวถึงในแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยโดยสุวิไลและคณะ (Suwilai et al. 2004, 62) ได้ระบุชื่อภาษานี้ว่า ภาษาไทยโคราช หรือภาษาไทยแดง หรือภาษาไทยเบ็ง จำนวนประชากรที่พูดภาษานี้มีประมาณ 650,000 คน อาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดบุรีรัมย์ตามลำดับ และมีส่วนน้อยที่กระจายอยู่ในจังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี และจังหวัดสระแก้ว

ความเป็นมาของภาษาโคราชยังเป็นข้อถกเถียงกันของนักวิชาการอยู่ มีการเสนอความเป็นมาของภาษาโคราช 3 ประการ ข้อเสนอแรกปรากฏในงานอันทรงคุณค่าของบราวน์ (Brown 1985, 99) ที่ได้กล่าวว่า “หนึ่งในภาษาถิ่นในที่นี้ (ภาษาโคราช) ชัดเจนว่าเป็นผลจากการที่ภาษาลาวถิ่นหนึ่งได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นภาษาไทยถิ่นกลางอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ พูดภาษาไทยถิ่นกลางด้วยสำเนียงลาว สื่อสารเข้าใจกันได้กับภาษาไทยถิ่นกลาง แต่สื่อสารเข้าใจกันไม่ได้กับภาษาลาว แต่ระบบเสียงเป็นภาษาลาว” และบราวน์ (Brown 1985) ยังได้ชี้ชัดว่าภาษาลาวถิ่นหนึ่งที่กล่าวถึงนั้นคือ ภาษาย้อ (Yo) และภาษาไทยถิ่นกลางนั้นคือภาษากรุงเทพฯ โดยกล่าวว่า “ภาษาโคราชสื่อสารเข้าใจกันได้กับภาษากรุงเทพฯ แต่สื่อสารเข้าใจกันไม่ได้กับภาษาย้อ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นผลของการปรับเปลี่ยนระบบของภาษาย้อให้เป็นภาษากรุงเทพฯ” (189)

ข้อเสนอต่อมาปรากฏในวิทยานิพนธ์ของพินรัตน์ (Phinnarat 2003, 336-339) ซึ่งสรุปได้ว่า ภาษาโคราชเป็นภาษาลาวที่มีการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์เพราะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาโคราชเกิดขึ้นเนื่องจากผู้พูดภาษาลาวมีโอกาสติดต่อกับผู้พูดภาษาไทยถิ่นกลางจนสามารถฟังและพูดภาษาไทยถิ่นกลางได้ จึงได้รับอิทธิพลทั้งด้านเสียงและด้านศัพท์ การสัมผัสภาษาดังกล่าวยิ่งนานเท่าใด การเปลี่ยนแปลงในภาษาโคราชก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะวรรณยุกต์

ข้อเสนอต่อมาปรากฏในงานวิจัยของธนานันท์ (Thananan 2015) ซึ่งมีความเห็นว่า ภาษาโคราชมิใช่ภาษาย้อที่ถูกปรับให้เป็นภาษากรุงเทพฯ และมีใช้ภาษาลาวที่มีการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์เพราะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นกลาง แต่ภาษาโคราชเกิดจากการที่ผู้พูดภาษาลาวกลุ่มหนึ่งได้เปลี่ยนภาษา (language shift) จากภาษาลาวของตนมาเป็นภาษาไทย และยังคงปรากฏอิทธิพลของภาษาพื้นเดิม (substratum influence) ซึ่งเป็นภาษาลาวไว้ในบางประการ โดยเห็นได้จากระบบวรรณยุกต์ของภาษาโคราชที่จะมีระบบวรรณยุกต์ของภาษาลาวแทรกอยู่ และสาเหตุที่ทำให้ผู้พูดภาษาลาวเปลี่ยนภาษาของตนมาเป็นภาษาไทยนั้นเป็นผลจากการสัมผัสภาษากันอย่างต่อเนื่องและยาวนาน อีกทั้งภาษาไทยเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรีเหนือกว่าจึงได้เปลี่ยนภาษาของตนดังกล่าว

ข้อเสนอและข้อโต้แย้งของนักวิชาการเกี่ยวกับความเป็นมาของภาษาโคราชดังที่กล่าวมานี้ นับว่าเป็นพัฒนาการที่มีคุณภาพการต่อองค์ความรู้ทางวิชาการด้านภาษาไทยถิ่นและภาษาไทยเปรียบเทียบ อีกทั้งมีคุณภาพการต่อองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช หรือไทยแดง หรือไทยเบ็ง อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอที่ผ่านมาก็ยังข้องเพียงในเรื่องของเสียงโดยเฉพาะระบบวรรณยุกต์เท่านั้น ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะหาหลักฐานเพิ่มเติมทางด้านระบบคำ ซึ่งอาจนำมาใช้สนับสนุนหรือหักล้างแนวคิดที่ว่าภาษาโคราชเป็นภาษาที่เกิดจากการที่ผู้พูดภาษาลาวกลุ่มหนึ่งในอดีตได้เปลี่ยนภาษาของตนมาเป็นภาษาไทย หรืออาจจะสนับสนุนว่าภาษาโคราชเป็นภาษาไทยมาแต่เดิมก็ได้ หลักฐานที่จะนำมาสนับสนุนหรือหักล้างนี้เป็นคำประเภทที่เรียกว่า คำอิตีโอโฟน (Ideophone) ซึ่งเป็นคำประเภทหนึ่งที่ดิงเกมานซ์ (Dingemanse 2012) เชื่อว่าปรากฏในภาษาเป็นจำนวนมากทั่วโลก แต่จะมีระบบคำหรือลักษณะการสร้างคำที่แตกต่างกัน

ตัวอย่างของคำอิตีโอโฟนในภาษาไทยกรุงเทพฯ ดังแสดงเป็นตัวอย่าง เช่น (ขาว) จี๊วะ (แดง) แจ้ (หอม) ฝุย (วัง) ปู๊ต (ตั้ง) เบร๊ยง (อ้วน) ตู๊ต๊ะ เป็นต้น หากภาษาโคราชเป็นภาษาไทยมาแต่เดิม ก็จะปรากฏลักษณะร่วมกับภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ ในทางตรงข้ามถ้าหากภาษาโคราชเป็นภาษาที่เกิดจากการเปลี่ยนภาษาลาวมาเป็นภาษาไทยจริง ก็ควรจะปรากฏลักษณะบางอย่างของการสร้างคำอิตีโอโฟนแบบภาษาลาวโดยเฉพาะ และไม่ปรากฏในภาษาไทยกรุงเทพฯ ข้อมูลที่นำมา

ศึกษาได้จากผลงานการศึกษาคำอิตีโพนในภาษาโคราชและคำอิตีโพนในภาษาลาว ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้แล้ว รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาโคราช ภาษาลาว และภาษาไทยกรุงเทพฯ ภาษาละหนึ่งคน เนื้อหาในบทความนี้จะเริ่มจากการให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อเสนอและข้อโต้แย้งในเรื่องที่มาของภาษาโคราชดังที่ได้กล่าวไปบ้างแล้วข้างต้น จากนั้นจึงจะได้อีกกล่าวถึงคำอิตีโพนในภาษาโคราช ภาษาลาว และภาษาไทยกรุงเทพฯ ในลำดับต่อไป

2. ข้อเสนอและข้อโต้แย้งเกี่ยวกับที่มาของภาษาโคราช

ข้อเสนอหรือสมมติฐานเกี่ยวกับที่มาของภาษาโคราชมียู่ 3 ประการ ได้แก่ ข้อเสนอที่ว่าภาษาโคราชเกิดจากการปรับเปลี่ยนภาษาฮ่อ³ มาเป็นภาษาไทยกรุงเทพฯ ข้อเสนอที่ว่าภาษาโคราชเป็นภาษาลาวที่มีการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์เพราะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นกลาง และข้อเสนอที่ว่าภาษาโคราชเกิดจากผู้พูดภาษาลาวกลุ่มหนึ่งเปลี่ยนภาษาของตนมาพูดภาษาไทย แต่ยังคงปรากฏอิทธิพลของภาษาพื้นเดิมไว้ในบางประการ

2.1 ข้อเสนอที่ว่าภาษาโคราชเกิดจากการปรับเปลี่ยนภาษาฮ่อมาเป็นภาษาไทยกรุงเทพฯ

ข้อเสนอที่ว่าภาษาโคราชเกิดจากการปรับเปลี่ยนภาษาฮ่อมาเป็นภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นข้อเสนอของบราวน์ (Brown 1965, 1985) เมื่อเปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ของภาษาโคราชกับภาษาฮ่อในงานของบราวน์ จะเห็นว่าระบบวรรณยุกต์⁴ของภาษาโคราชและระบบวรรณยุกต์ของภาษาฮ่อมีลักษณะที่คล้ายกัน ดังภาพที่ 1 และภาพที่ 2 ซึ่งเป็นภาพที่ดัดแปลงให้เป็นภาพกล่องวรรณยุกต์ (Tone Box) ตามแบบของเก็ดนีย์ (Gedney 1972)

	A	B	C	DL	DS
1 (*ph)	224	221?			34
2 (*p)	231				
3 (*?b)		331			33
4 (*b)					

ภาพที่ 1 ระบบวรรณยุกต์ภาษาโคราช (ดัดแปลงจาก Brown 1985, 189)

³ คำว่า “ภาษาฮ่อ (Yo)” ในที่นี้หมายถึงภาษาฮ่อเมืองสกลนครตามที่ระบุในบราวน์ (Brown 1985, 91) มิได้รวมไปถึง “ภาษาญ้อ” ซึ่งแซมเบอร์เลน (Chamberlain 1984) ได้ระบุไว้ว่าภาษาญ้อ (Nho) เป็นคนละภาษากับ “ภาษาฮ่อ” โดยพื้นที่ที่มีภาษาญ้อในประเทศไทยอยู่ในอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

⁴ ในบทความนี้ ผู้เขียนใช้คำว่า “ระบบวรรณยุกต์” เพื่อหมายถึงรูปแบบการรวมและการแยกวรรณยุกต์ภาษาไทดั้งเดิม A B C DL และ DS และใช้คำว่า “เสียงวรรณยุกต์” เพื่อหมายถึงระดับเสียงของวรรณยุกต์ซึ่งใช้ตัวเลข 1-5 บอกระดับเสียงเริ่มต้นพยางค์จนถึงระดับเสียงเมื่อสิ้นสุดพยางค์

	A	B	C	DL	DS
1 (*ph)			331?		
2 (*p)	224	331			34
3 (*?b)			442		
4 (*b)	332				33

ภาพที่ 2 ระบบวรรณยุกต์ภาษาย้อ (ดัดแปลงจาก Brown 1985, 188)

ด้วยความคล้ายคลึงกันของระบบวรรณยุกต์ในภาษาทั้งสอง จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้บราวน์ (Brown 1985, 144, 189) จัดให้ภาษาย้อและภาษาโคราชเป็นภาษาลูกของภาษาสกลนครดั้งเดิม และได้ระบุการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะจากภาษาสกลนครดั้งเดิมมาเป็นภาษาโคราช ดังนี้

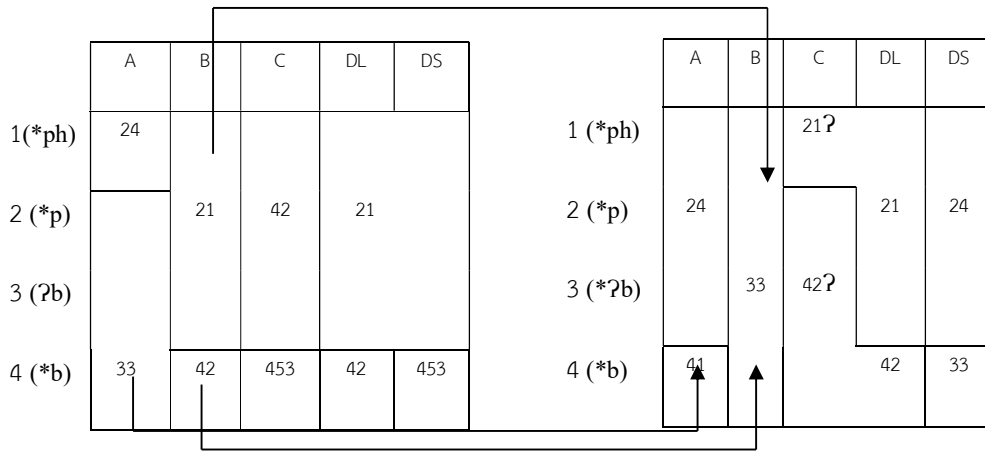
- 1) *kw, *khw > k, kh
- 2) *ɲ > j
- 3) *h (< *r) > l
- 4) *s (< *ch) > ch

ด้วยเหตุที่เสียงพยัญชนะดังกล่าวในภาษาโคราชเป็นเสียงที่เปลี่ยนแปลงมาเหมือนกับเสียงพยัญชนะภาษาไทยกรุงเทพฯ ประกอบกับภาษาโคราชใช้คำภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นส่วนมาก จึงทำให้บราวน์ (Brown 1985) กล่าวว่า “ภาษาโคราชสื่อสารเข้าใจกันได้กับภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่สื่อสารเข้าใจกันไม่ได้กับภาษาย้อ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ภาษาโคราชเป็นผลจากการปรับเปลี่ยนระบบภาษาย้อเป็นภาษาไทยกรุงเทพฯ” (189)

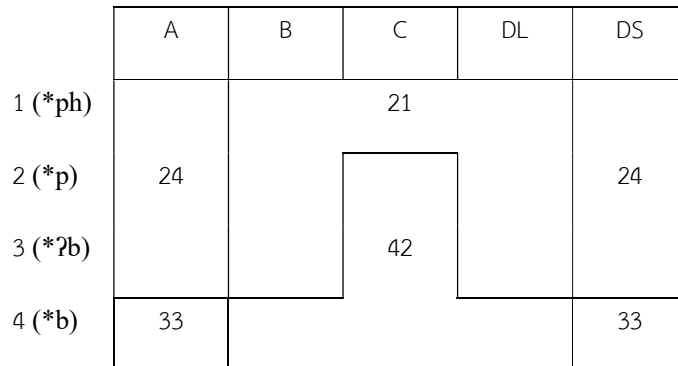
ประเด็นของการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลง *kw, *khw > k, kh ในภาษาโคราชนี้ได้ถูกนำไปเป็นข้อโต้แย้งว่า ภาษาโคราชมิใช่ภาษาที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนภาษาย้อเป็นภาษาไทยกรุงเทพฯ ดังจะได้กล่าวต่อไป

2.2 ข้อเสนอที่ว่าภาษาโคราชเป็นภาษาลาวที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นกลาง

ข้อเสนอที่ว่าภาษาโคราชเป็นภาษาลาวที่มีการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นกลาง เป็นข้อเสนอของพินรัตน์ (Phinnarat 2003, 336-339) และได้แสดงให้เห็นว่ามีวรรณยุกต์ใดบ้างที่รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นกลางมายังภาษาลาว ดังภาพที่ 3 และกลายมาเป็นระบบวรรณยุกต์ภาษาโคราช ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 3 การรับอิทธิพลวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นกลาง (ซ้าย) มายังภาษาลาว (ขวา)
(ดัดแปลงจาก Phinnarat 2003, 337)

ภาพที่ 4 ระบบวรรณยุกต์ภาษาคอราซ (ดัดแปลงจาก Phinnarat 2003, 337)

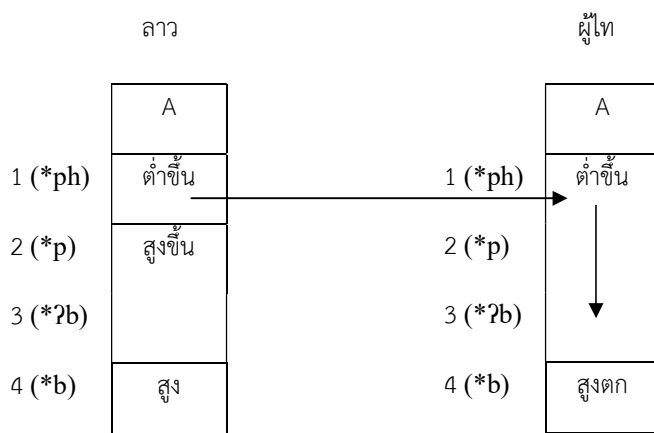
ภาษาลาวรับอิทธิพลวรรณยุกต์จากช่อง A4 ของภาษาไทยถิ่นกลาง เช่น คำว่า *นาง ุง คาง* เป็นต้น รับอิทธิพลวรรณยุกต์จากช่อง B123 เช่น คำว่า *ไซ ไ้ ป่า* เป็นต้น และรับอิทธิพลวรรณยุกต์จากช่อง B4 เช่น คำว่า *นั้ง ไร่ ค่าง* เป็นต้น การรับอิทธิพลวรรณยุกต์นี้เองที่ทำให้ภาษาลาวของผู้พูดกลุ่มหนึ่งกลายเป็นภาษาคอราซในเวลาต่อมา ข้อเสนอในเรื่องการรับอิทธิพลวรรณยุกต์จากภาษาไทยถิ่นกลางในภาษาลาว โดยเฉพาะการรับอิทธิพลวรรณยุกต์ในช่อง B123 และ B4 นี้ ได้กลายเป็นประเด็นที่ถูกโต้แย้งอีกประการหนึ่ง ดังจะได้กล่าวในข้อต่อไป

2.3 ข้อเสนอที่ว่าภาษาคอราซเกิดจากผู้พูดภาษาลาวได้เปลี่ยนภาษาของตนไปเป็นภาษาไทย

ข้อเสนอที่ว่าภาษาคอราซเกิดจากการที่ผู้พูดภาษาลาวกลุ่มหนึ่งได้เปลี่ยนภาษาของตนไปเป็นภาษาไทย แต่ยังคงอิทธิพลของภาษาพื้นเดิมบางประการไว้ เป็นข้อเสนอของธนานันท์ (Thananan 2015) ข้อเสนอนี้ไม่เห็นพ้องกับบรรานที่ระบุว่า ภาษาคอราซเกิดจากการปรับเปลี่ยนภาษาย่อยไปเป็นภาษาไทยกรุงเทพฯ ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงพยัญชนะควบกล้ำ kw, khw ไป

เป็น k, kh โดยได้โต้แย้งว่า ภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นภาษาที่มีพยัญชนะควบกล้ำ kw, khw และภาษาอ้อยก็เป็นภาษาที่มีพยัญชนะควบกล้ำ kw, khw⁵ เช่นกัน ถ้าหากภาษาอ้อยถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นภาษาไทยกรุงเทพฯ แล้วกลายเป็นภาษาโคราชจริง ก็ไม่จำเป็นต้องสูญพยัญชนะควบกล้ำดังกล่าวไป ดังนั้น ภาษาที่ถูกปรับเปลี่ยนแล้วกลายเป็นภาษาโคราชจึงไม่ใช่ภาษาอ้อย และจะต้องเป็นภาษาที่ไม่มีพยัญชนะควบกล้ำ kw, khw⁶

ประเด็นของการยืมเสียงวรรณยุกต์หรือการรับอิทธิพลวรรณยุกต์จากภาษาไทยถิ่นกลางมายังภาษาลาวแล้วทำให้กลายเป็นภาษาโคราชนั้น ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ธนานันท์ (Thananan 2015, 61) มีข้อโต้แย้ง โดยเฉพาะการยืมเสียงวรรณยุกต์ในช่อง B ซึ่งเป็นการยืมเสียงวรรณยุกต์ 2 เสียง มายังระบบวรรณยุกต์ภาษาลาวซึ่งเดิมมีเพียงเสียงวรรณยุกต์เดียวนั้น ขัดแย้งกับแนวคิดของแชมเบอร์เลน (Chamberlain 1972) ที่ได้ยกตัวอย่างการยืมเสียงวรรณยุกต์จากภาษาลาวมายังภาษาผู้ไทและได้แสดงภาพประกอบ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 การยืมเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาวมายังภาษาผู้ไท (ดัดแปลงจาก Chamberlain 1972)

ภาษาผู้ไทมีระบบวรรณยุกต์เป็น A123-4 ต่อมาได้ยืมเสียงวรรณยุกต์ใน A1 มาจากภาษาลาว เสียงวรรณยุกต์ที่ยืมมานั้นจะต้องใช้กับช่อง A1 A2 และ A3 ของภาษาผู้ไทเพราะเดิมเป็นเสียงวรรณยุกต์เดียวกัน ดังนั้น ข้อเสนอที่ว่าภาษาโคราชเป็นภาษาลาวที่ช่อง B123 ยืมเสียงวรรณยุกต์หนึ่งมาจากภาษาไทยถิ่นกลาง และช่อง B4 ยืมมาอีกหนึ่งเสียงวรรณยุกต์ จึงขัดแย้งกับแนวคิดนี้ เพราะถ้ายืมมาจริงจะยืมเพียงเสียงวรรณยุกต์เดียว เนื่องจากช่อง B ของภาษาลาวเดิมมีเสียงวรรณยุกต์เพียงเสียงเดียวคือ B1234 ดังนั้น ธนานันท์ (Thananan 2015) จึงได้เสนอว่าควรต้องเปลี่ยนเป็นการอธิบายว่าภาษาลาวได้เปลี่ยนระบบวรรณยุกต์ของ B ที่เดิมมีเสียงวรรณยุกต์เดียว มาเป็นระบบวรรณยุกต์ของ B ในภาษาไทยถิ่นกลางที่มีเสียงวรรณยุกต์ 2 เสียงมากกว่าที่จะบอกว่าเป็นการยืม

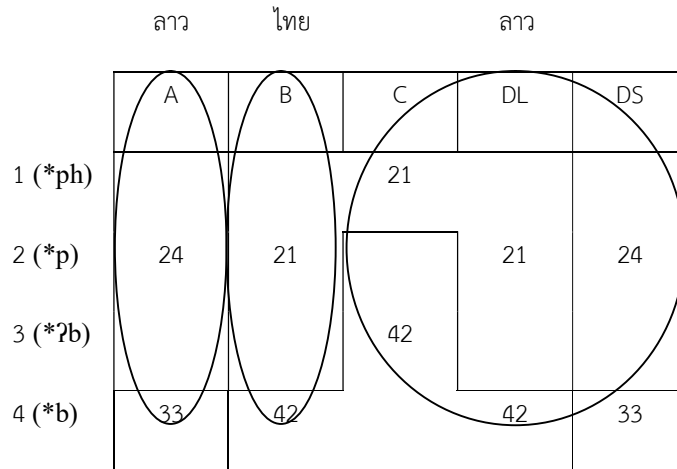
ผู้เขียนเห็นพ้องกับข้อเสนอที่ว่าภาษาโคราชเป็นภาษาลาวที่เปลี่ยนระบบวรรณยุกต์ของ B ในภาษาลาวที่มีเสียงวรรณยุกต์เดียวมาเป็นระบบวรรณยุกต์ของ B ในภาษาไทยที่มีเสียงวรรณยุกต์สองเสียง เพราะสังเกตได้ว่า เมื่อผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานในปัจจุบัน หากจำเป็นต้องสลับภาษา (code-switching) ไปพูดภาษาไทยมาตรฐานขณะสนทนากับผู้พูดภาษาไทยมาตรฐาน ก็จะต้องปรับเสียงวรรณยุกต์ของแต่ละคำให้เป็นเสียงตามระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยมาตรฐานก่อน เช่น ปรับ

⁵ คำที่มีพยัญชนะควบกล้ำ kw, khw ในภาษาอ้อย เช่น kwa:³¹ ‘กว่า’ khwai:⁴⁴ ‘ควาย’ (Jodking 1980, 17)

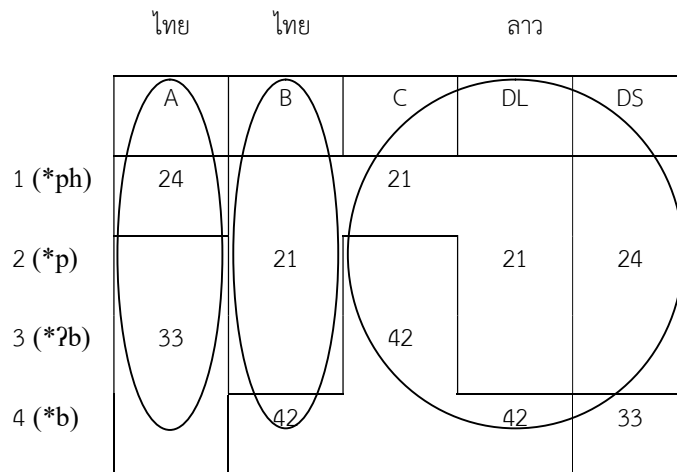
⁶ ผู้เขียนพบว่าในวิทยานิพนธ์ของชลิดา (Chalida 1977, 30-31) ระบุว่าภาษาโคราชของชาวบ้านทั่วไปจะไม่มีพยัญชนะควบกล้ำ kw, khw, kl, khl, pl, phl

เสียงวรรณยุกต์ของคำว่า “ซ่า” ต่างจากเสียงวรรณยุกต์ของคำว่า “ค่า” ซึ่งคำสองคำนี้ออกเสียงเหมือนกันตามระบบภาษาไทยถิ่นอีสานในหลายถิ่น แต่ถ้าหากไม่แน่ใจว่าคำนั้นจะปรับเสียงเป็นเช่นใดหรือปรับไม่ทัน ก็จะคงเสียงวรรณยุกต์เดิมหรืออาจตั้งใจที่จะคงเสียงวรรณยุกต์เดิมก็ได้ เช่น ถ้าพูดว่า “น้องไล่จับลูกไก่เล่นจนปวดหน้าแข้ง” ผู้พูดอาจพูดโดยปรับเป็นเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐานได้ทั้งหมด หรือปรับได้ในบางคำ หรือคงเสียงวรรณยุกต์เดิมไว้ทั้งหมดก็เป็นไปได้ การปรับเสียงวรรณยุกต์ให้เป็นไปตามระบบของภาษาไทยและการคงเสียงวรรณยุกต์เดิมตามระบบภาษาลาวดังกล่าวมานี้ ต้องปรากฏขึ้นอย่างแน่นอนกับกลุ่มผู้พูดภาษาลาวกลุ่มหนึ่งในอดีตที่เปลี่ยนภาษาของตนไปเป็นภาษาไทย และเป็นการปรับเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งกลายเป็นระบบวรรณยุกต์และมีเสียงวรรณยุกต์ในแบบของภาษาไทยปัจจุบัน

ระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยปัจจุบันตามที่วิจินตน์ (Vichin 1983) ระบุไว้มี 2 ระบบ ได้แก่ ระบบของภาษาไทยตะวันออกและระบบของภาษาไทยตะวันตก ผู้ที่เสนอว่าภาษาไทยเกิดจากผู้พูดภาษาลาวได้เปลี่ยนภาษาของตนมาเป็นภาษาไทยแต่ยังคงระบบวรรณยุกต์ของภาษาพื้นเดิมบางประการไว้ จึงได้นำมาแสดงระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยตะวันออกและภาษาไทยตะวันตก ดังภาพที่ 6 และภาพที่ 7

ภาพที่ 6 ระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยตะวันออก (ดัดแปลงจาก Vichin 1983)

ภาพที่ 7 ระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยตะวันตก (ดัดแปลงจาก Vichin 1983)

ผู้ที่เสนอแนวคิดนี้กล่าวว่า ภาษาโคราชตะวันออกยังคงระบบวรรณยุกต์ A ซึ่งเหมือนกับระบบวรรณยุกต์ภาษาลาว ชัยภูมิและภาษาลาวเวียงจันทน์ไว้ แต่ได้เปลี่ยนระบบวรรณยุกต์ B ไปเป็นระบบภาษาไทย แต่ภาษาโคราชตะวันตกได้เปลี่ยนทั้งระบบวรรณยุกต์ A และ B ไปเป็นระบบภาษาไทย ส่วนระบบวรรณยุกต์ C, DL และ DS นั้น ทั้งภาษาโคราชตะวันออกและภาษาโคราชตะวันตกยังคงระบบวรรณยุกต์ภาษาลาวเอาไว้ และได้กล่าวว่าภาษาโคราชตะวันตกเปลี่ยนไปเป็นภาษาไทยได้มากกว่าภาษาโคราชตะวันออก

ข้อเสนอและข้อโต้แย้งที่กล่าวมานี้ เกี่ยวข้องเฉพาะเรื่องของเสียง โดยเฉพาะระบบวรรณยุกต์เท่านั้น และยังไม่มีนักวิชาการท่านใดมีข้อเสนอเกี่ยวกับที่มาของภาษาโคราชโดยใช้หลักฐานเรื่องระบบคำแต่อย่างใด มีเพียงวิทยานิพนธ์ของชูชีพ (Chuucheeep 1989) ที่ศึกษาการใช้ศัพท์ในภาษาโคราช และพบว่าภาษาโคราชใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางร้อยละ 73.32 ใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นอีสานร้อยละ 22.54 และใช้ศัพท์ภาษาโคราช (ศัพท์เฉพาะถิ่นของโคราช) ร้อยละ 4.13 จาก 658 หน่วยอรรถ อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ยังไม่ถือว่าเป็นข้อยุติและผลการศึกษาก็น่าเป็นไปได้ว่าภาษาโคราชเป็นภาษาไทยถิ่นกลางมาแต่เดิม แต่ได้รับศัพท์ภาษาไทยถิ่นอีสานจำนวนหนึ่งมาใช้ หรืออาจเป็นไปได้ว่า ภาษาโคราชเป็นภาษาลาวที่กำลังเปลี่ยนมาเป็นภาษาไทยจึงหันมาใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางเป็นจำนวนมากก็ได้ ในลำดับต่อไปจะนำหลักฐานเรื่องระบบคำมาเสนอ ได้แก่ประเด็นเกี่ยวกับคำอิตีโพนในภาษาโคราช โดยจะวิเคราะห์คำอิตีโพนในภาษาโคราชว่าจะมีลักษณะร่วมกันกับภาษาลาวหรือร่วมกันกับภาษาไทยหรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้ยังไม่มียกวิชาการท่านใดนำมาใช้เป็นหลักฐานเพื่อพิสูจน์ที่มาของภาษาโคราชแต่อย่างใด

3. คำอิตีโพนในภาษาโคราช

คำอิตีโพน (Ideophone) เป็นคำประเภทหนึ่งซึ่งดิงเกอแมนซ์ (Dingemanse 2011) เชื่อว่าปรากฏในหลายภาษาทั่วโลก เขาได้ให้คำนิยามไว้ว่า “คำอิตีโพน หมายถึง คำที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งพรรณนาจินตภาพทางประสาทสัมผัส” [“Ideophones are marked words that depict sensory imagery.” (25)]

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะเสนอคำอิตีโพนในภาษาโคราชเป็นหลัก โดยจะพิจารณาในเรื่องของประเภท โครงสร้างคำ และการใช้เสียงสื่อความ (sound symbolism) โดยเฉพาะการใช้เสียงสระสื่อความ พร้อมกับค้นหาวาในภาษาลาวและภาษาไทยมีคำอิตีโพนที่มีประเภท โครงสร้างคำและการใช้เสียงสระสื่อความสอดคล้องกันกับภาษาโคราชหรือไม่ ถ้าหากค้นพบว่ามีก็แสดงว่าเป็นลักษณะร่วมกัน โดยข้อมูลคำอิตีโพนภาษาโคราชได้มาจากผลการศึกษาค้นคว้าอิสระระดับมหาบัณฑิตของเจียมศักดิ์ (Jiamsak 2010) ซึ่งเรียกคำอิตีโพนภาษาโคราชว่า “คำกริยวิเศษณ์บอกลักษณะ” (5) ส่วนข้อมูลคำอิตีโพนภาษาลาวได้มาจากวิทยานิพนธ์ของคริสฟีลด์ (Crisfield 1978) ซึ่งเรียกคำอิตีโพนในภาษาลาวว่า “expressive words” (40) (คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก) และข้อมูลคำอิตีโพนภาษาไทยได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาไทยกรุงเทพฯ

3.1 ประเภทของคำอิตีโพนในภาษาโคราช

คำอิตีโพนเป็นคำที่พรรณนาจินตภาพที่เกิดจากประสาทสัมผัส 5 ประการ ดังนั้นจึงสามารถจำแนกประเภทคำอิตีโพนตามประสาทสัมผัสได้ ผลการศึกษาพบว่าภาษาโคราชมีคำอิตีโพนครบทั้ง 5 ประเภท ดังนี้

3.1.1 คำอิตีโอฟันประเภทพรรณนาจินตภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางหู

ภาษาโคราชมีคำอิตีโอฟันประเภทพรรณนาจินตภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางหู และเมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโอฟันประเภทนี้ด้วย เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
khuak ⁴² khuak ⁴²	khuak ³⁴² khuak ³⁴²	kre:k ¹¹ kre:k ¹¹	‘(เกา) แกรกๆ’
ta:m ⁴²	ta:m ³⁴²	tu:m ⁴²	‘(ตกรน้ำ) ตุ่ม’

3.1.2 คำอิตีโอฟันประเภทพรรณนาจินตภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางตา

ภาษาโคราชมีคำอิตีโอฟันประเภทพรรณนาจินตภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางตา และเมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโอฟันประเภทนี้ด้วย เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
co: ²¹ do: ²¹	ko: ³³ do: ³³	do: ¹¹	‘(ชี้) โต้’
?o: ⁴² so:t ⁴²	?u:ŋ ³³ lu:ŋ ³³	?aʔ ¹¹ luŋ ¹¹ chuŋ ¹¹	‘(บวม) อลิ่งฉิ่ง’

3.1.3 คำอิตีโอฟันประเภทพรรณนาจินตภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางจมูก

ภาษาโคราชมีคำอิตีโอฟันประเภทพรรณนาจินตภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางจมูก และเมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโอฟันประเภทนี้ด้วย เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
chuŋ ²¹	tuŋ ³⁴²	huŋ ¹¹	‘(เหม็น) หึ่ง’
klu:m ⁴²	kum ³⁴²	khluŋ ⁴⁵	‘(เหม็น) คลุ้ง’

3.1.4 คำอิตีโอฟันประเภทพรรณนาจินตภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางปาก

ภาษาโคราชมีคำอิตีโอฟันประเภทพรรณนาจินตภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางปาก และเมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโอฟันประเภทนี้ด้วย เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
?am ²¹ lam ²¹	?am ³³ lam ³³	pi: ²⁴	‘(ขม) ปี้’
co:i ⁴² co:i ⁴²	cuai: ³⁴² cuai: ³⁴²	coi: ²⁴	‘(หวาน) จ้อย’

3.1.5 คำอิตีโอฟันประเภทพรรณนาจินตภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางกาย

ภาษาโคราชมีคำอิตีโอฟันประเภทพรรณนาจินตภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางกาย และเมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโอฟันประเภทนี้ด้วย เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
ʔiak ⁴² miak ⁴²	mo:t ³⁴² ɲo:t ³⁴²	sok ⁴²	‘(เปียก) ชัก ’
ɲa:p ⁴² ɲa:p ⁴²	ɲa:p ³⁴² ɲa:p ³⁴²	jip ⁵⁵ jip ⁵⁵	‘(คัน) ยิบ ๆ ’

สรุปว่าภาษาโคราชมีคำอิตีโพนครบทั้ง 5 ประเภท และเมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโพนครบทั้ง 5 ประเภทด้วย จึงถือว่าเป็นลักษณะร่วมกันและไม่สามารถนำมาเป็นหลักฐานในการพิสูจน์ที่มาของภาษาโคราชได้

3.2 โครงสร้างคำอิตีโพนในภาษาโคราช

คำอิตีโพนในภาษาโคราชมีโครงสร้างคำตั้งแต่ประเภท 1 พยางค์จนถึง 4 พยางค์ ดังต่อไปนี้

3.2.1 คำอิตีโพนในภาษาโคราชประเภท 1 พยางค์

ภาษาโคราชมีคำอิตีโพนประเภท 1 พยางค์ และเมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโพนประเภท 1 พยางค์ด้วย จึงถือว่าเป็นลักษณะร่วมกัน เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
phro:t ⁴²	po:t ³⁴²	phruat ⁴²	‘(จม) พรวด ’
ha:t ⁴²	ɲup ³³	jo:ɲ ²⁴	‘(สะดุ้ง) โหรง ’
com ²⁴	com ²⁴	com ²⁴	‘(ตกน้ำ) จ๋อม ’

3.2.2 คำอิตีโพนในภาษาโคราชประเภท 2 พยางค์

ภาษาโคราชมีคำอิตีโพนประเภท 2 พยางค์ ซึ่งจำแนกย่อยได้อีก 5 ประเภท ได้แก่

1) คำอิตีโพน 2 พยางค์ซึ่งพยางค์ที่สองเป็นรูปซ้ำกับพยางค์แรกโดยสมบูรณ์ และเมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโพนประเภทนี้ด้วย จึงถือว่าเป็นลักษณะร่วมกัน เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
re: ⁴² re: ⁴²	leʔ ³³ leʔ ³³	set ⁴² set ⁴²	‘(เซ) แซด ๆ ’
mo:i ⁴² mo:i ⁴²	kuam ³⁴² kuam ³⁴²	kruam ⁴² kruam ⁴²	‘(เคี้ยว) กร้วม ๆ ’
wa:p ⁴² wa:p ⁴²	wa:p ³⁴² wa:p ³⁴²	wa:p ⁴² wa:p ⁴²	‘(ไฟส่อง) วาบ ๆ ’

2) คำอิตีโพน 2 พยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเหมือนกัน และพยางค์แรกใช้สระหลัง พยางค์ที่สองใช้สระหน้า และเมื่อค้นหาในภาษาลาวพบว่าไม่ปรากฏ แต่ปรากฏในภาษาไทยกรุงเทพฯ เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
to:ŋ ³³ te:ŋ ³³	--	to:ŋ ³³ te:ŋ ³³	‘(ห้อย) โตงเตง’
rom ²⁴ rem ²⁴	--	rom ²⁴ rem ²⁴	‘(บาง) หรือมแหม่ม’
ŋok ⁴² ŋek ⁴²	--	--	‘(เซ) ไปมา’

3) คำอิตีโพน 2 พยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเหมือนกันหรือคล้ายกันและมีการสัมผัสสระ เมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโพนประเภทนี้ด้วย จึงถือว่าเป็นลักษณะร่วมกัน เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
ʔom ³³ ʔoi ⁴²	ʔom ³³ ʔoi ³⁴²	--	‘(ลาย) พร้อย’
nam ³³ naʔ ³³	nam ³³ naʔ ³³	--	‘(น้ำตา) ไหลย่อย’
ca:ŋ ³³ caʔ ³³	kaŋ ³³ kaʔ ³³	caŋ ³³ ka: ⁴²	‘(ยื่น) จังก้า’

4) คำอิตีโพน 2 พยางค์ที่มีพยัญชนะต้นต่างกัน แต่มีการสัมผัสสระ สัมผัสพยัญชนะท้าย และสัมผัสวรรณยุกต์ เมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโพนประเภทนี้ด้วย จึงถือว่าเป็นลักษณะร่วมกัน เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
suai ⁴² luai ⁴²	sa:i ³⁴² la:i ³⁴²	--	‘(เรียงกัน) เป็นระเบียบ’
su:p ⁴² nu:p ⁴²	tu:p ³⁴² su:p ³⁴²	--	‘(เหี่ยว) ชุบเชียว’
co:k ⁴² kro:k ⁴²	ko:k ³⁴² so:k ³⁴²	--	‘(ผอม) กะห่อง’
se:k ⁴² te:k ⁴²	te:p ³⁴² se:p ³⁴²	--	‘(ยาน) โตงเตง’
mu: ⁴² cu: ⁴²	mu: ³⁴² nu: ³⁴²	mu: ⁴² thu: ⁴²	‘(หน้าบูด) มู๋ทุ’

5) คำอิตีโพน 2 พยางค์ที่มีพยางค์แรกเป็น laʔ³³, paʔ³³, saʔ³³, taʔ³³, raʔ³³, kaʔ³³ พบว่าไม่ปรากฏในภาษาลาว แต่ปรากฏในภาษาไทยกรุงเทพฯ เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
laʔ ³³ ŋo:i ²⁴	--	saʔ ¹¹ lon ²⁴	‘(ยื่น) สลอน’
raʔ ³³ je:k ⁴²	--	--	‘(ห้อย) ต่อแตง’
paʔ ³³ ʔut ²⁴	--	--	‘(เปียก) ซึ้น’
saʔ ³³ wuŋ ²⁴	--	--	‘(ยื่น) อั้ง’
taʔ ³³ pit ²⁴	--	--	‘(สูง) ปรี๊ด’
kaʔ ³³ pe:ʔ ⁴²	--	--	‘(นั่ง) ก้นติดพื้น’

3.2.3 คำอิตีโพนในภาษาโคราชประเภท 3 พยางค์

ภาษาโคราชมีคำอิตีโพนประเภท 3 พยางค์ ซึ่งพยางค์แรกเป็น taʔ³³ และ kaʔ³³ พยางค์ที่สองและพยางค์ที่สาม สัมผัสสระ สัมผัสพยัญชนะท้าย และสัมผัสวรรณยุกต์ เมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโพนประเภทนี้ด้วย จึงถือว่าเป็นลักษณะร่วมกัน เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
taʔ ³³ lut ⁴² kut ⁴²	--	--	‘(สั้น) จู้ดจู้’
kaʔ ³³ coi ⁴² roi ⁴²	--	kaʔ ¹¹ coi ⁴² roi ⁴²	‘(เล็ก) กะจ้อยร่อย’
--	saʔ ³³ mɯːŋ ³⁴² kɯːŋ ³⁴²	--	‘(หัวล้าน) เหน่ง’

3.2.4 คำอิตีโพนในภาษาโคราชประเภท 4 พยางค์

ภาษาโคราชมีคำอิตีโพนประเภท 4 พยางค์ จำแนกย่อยได้อีก 3 ประเภท ได้แก่

1) คำอิตีโพนประเภท 4 พยางค์ที่พยางค์แรกเป็นรูปเดียวกันกับพยางค์ที่สาม เมื่อค้นหาในภาษาลาวและภาษาไทยกรุงเทพฯ พบว่ามีคำอิตีโพนประเภทนี้ด้วย จึงถือว่าเป็นลักษณะร่วมกัน เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
raʔ ³³ daʔ ²⁴ raʔ ³³ da:t ²¹	--	raʔ ⁵⁵ keʔ ¹¹ raʔ ⁵⁵ kaʔ ¹¹	‘(วาง) ระเกะระกะ’
raʔ ³³ joːŋ ³³ raʔ ³³ jeːŋ ³³	--	raʔ ⁵⁵ joːŋ ³³ raʔ ⁵⁵ jaːŋ ³³	‘(ห้อย) ระโยงระยาง’
pan ⁴² cɯʔ ²⁴ pan ⁴² cɯː ²¹	saʔ ³³ ʔik ⁴⁵ saʔ ³³ ʔoːi ³⁴²	--	‘(ยิ้ม) ปั่นจิมปั่นเจ้อ’

2) คำอิตีโพนประเภท 4 พยางค์ที่พยางค์ที่สองสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะท้ายกับพยางค์ที่สาม พบว่าไม่ปรากฏในภาษาลาว แต่ปรากฏในภาษาไทยกรุงเทพฯ เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
raʔ ³³ nuŋ ⁴² tuŋ ³³ nuːt ⁴²	--	ʔiː ³³ luŋ ³³ tuŋ ³³ naŋ ³³	‘(ติด) อีรุงตุงนัง’
kaʔ ³³ jɔŋ ²¹ koːŋ ³³ koːi ²¹	--	raʔ ⁵⁵ hoːi ²⁴ roːi ³³ reːŋ ³³	‘(เดิน) ระโหยโรยแรง’
ʔiː ²⁴ lup ⁴² tup ⁴² tap ⁴²	--	--	‘(ตี) ตูบตบ’

3) คำอิตีโพนประเภท 4 พยางค์ที่สองพยางค์แรกใช้สระหลัง ส่วนสองพยางค์หลังใช้สระหน้า พบว่าปรากฏในภาษาลาว แต่ไม่ปรากฏในภาษาไทยกรุงเทพฯ เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
coː ²¹ doː ²¹ ceː ²¹ deː ²¹	koː ³³ doː ³³ keː ³³ deː ³³	--	‘(ชี้) โต้ (ชี้) เต’
toːŋ ²¹ moːŋ ²¹ teːŋ ²¹ meːŋ ²¹	toːŋ ³³ loːŋ ³³ teːŋ ³³ leːŋ ³³	--	‘(ห้อย) ระโยงระยาง’

kho:k ²¹ lo:k ²¹ khe:k ²¹ le:k ²¹	kho: ²¹ lo: ²¹ khe: ²¹ le: ²¹	--	‘(เรียง) ระกะระกะ’
kho:k ⁴² wo:k ⁴² khe:k ⁴² we:k ⁴²	so: ³³ wo: ³³ se: ³³ we: ³³	--	‘(กลาง) โป’
po: ⁴² co: ⁴² pe: ⁴² ce: ⁴²	pho: ³⁴² wo: ³⁴² phe: ³⁴² we: ³⁴²	--	‘(บาน) น้อย ๆ’
phr: ⁴² rx: ⁴² pha: ⁴² ra: ⁴²	phr: ³⁴² wx: ³⁴² pha: ³⁴² wa: ³⁴²	--	‘(บาน) แฉ่ง’

ถึงแม้ภาษาโคราชกับภาษาลาวจะไม่มีลักษณะร่วมกันในหลายประเภท แต่การมีคำอิตีโพนในประเภทสุดท้ายนี้ร่วมกัน ทำให้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นลักษณะที่มีน้ำหนักพอที่จะใช้เป็นหลักฐานว่าเป็นอิทธิพลของภาษาพื้นเดิมลาว เพราะคำอิตีโพนในภาษาโคราชประเภทนี้มีรูปพยางค์ และการใช้เสียงพยัญชนะและสระคล้ายคลึงกับภาษาลาวมาก ส่วนในภาษาไทยกรุงเทพฯ นั้น แม้จะพบว่ามีความซ้ำประเภทที่ซ้ำ 4 พยางค์ซึ่งสองพยางค์แรกใช้สระหลัง ส่วนสองพยางค์หลังใช้สระหน้า เช่น wop⁵⁵ wop⁵⁵ wem³³ wem³³ ‘รือบรือบแวมแวม’ และ rom²⁴ rom²⁴ rem²⁴ rem²⁴ ‘หรือมหรือมแหม่มแหม่ม’ เป็นต้น แต่มีข้อแตกต่างว่าคำซ้ำเช่นนี้ใช้พยัญชนะต้นพยางค์เป็นเสียงเดียวกันทั้งหมด ดังนั้นจึงไม่อาจจัดให้เป็นลักษณะร่วมกันกับภาษาโคราชและภาษาลาวได้ เพราะภาษาโคราชและภาษาลาวใช้พยัญชนะต้นพยางค์ที่หนึ่งกับพยัญชนะต้นพยางค์ที่สามเหมือนกัน และพยัญชนะต้นพยางค์ที่สองกับพยัญชนะต้นพยางค์ที่สี่เหมือนกัน

3.3 การใช้เสียงสระสื่อความในคำอิตีโพนภาษาโคราช

การใช้เสียงสระสื่อความในคำอิตีโพนภาษาโคราชซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์ของเจียมศักดิ์ (Jiamsak 2010) ไม่มีความแตกต่างกับการใช้เสียงสระสื่อความในคำอิตีโพนภาษาลาวซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์ของคริสฟิลด์ (Crisfield 1978) ดังตัวอย่างการใช้สระ e และ o เพื่อแสดงความหมาย ‘เล็กกว่า’ และการใช้สระ a และ o เพื่อแสดงความหมาย ‘ใหญ่กว่า’ เช่น

ภาษาโคราช	ภาษาลาว	ภาษาไทย	ความหมาย
ceŋ ²¹ peŋ ²¹	ceŋ ³³ peŋ ³³	--	‘(เป็นรูป) เล็ก ๆ’
ca:ŋ ²¹ pa:ŋ ²¹	ca:ŋ ³³ pa:ŋ ³³	--	‘(เป็นรูป) ใหญ่มาก (สว่าง) โหล่ง’
peŋ ²¹ ŋeŋ ²¹	peŋ ³³ ŋeŋ ³³	--	‘(ลัม) แผละ’
pa:ŋ ²¹ ŋa:ŋ ²¹	pa:ŋ ³³ ŋa:ŋ ³³	--	‘(ลัม) ผลิ่ง’
mo:ŋ ⁴² ko:ŋ ⁴²	mo:ŋ ³⁴² ko:ŋ ³⁴²	--	‘(ลีมตา) กลมเล็ก’
mo:ŋ ⁴² ko:ŋ ⁴²	mo:ŋ ³⁴² ko:ŋ ³⁴²	--	‘(ลีมตา) กลมโต’

ลักษณะของคำอิตีโพนในภาษาโคราชดังที่กล่าวมานี้ ถือว่าเป็นหลักฐานอีกประการหนึ่งที่เชื่อได้ว่าภาษาโคราชมีภาษาพื้นเดิมเป็นภาษาลาว โดยเฉพาะคำอิตีโพน 4 พยางค์ที่สองพยางค์แรกใช้สระหลัง ส่วนสองพยางค์หลังใช้สระหน้า ปรากฏอย่างสอดคล้องกับภาษาลาว รวมทั้งการใช้เสียงสระสื่อความก็เป็นลักษณะเฉพาะร่วมกันกับภาษาลาว และไม่อาจกล่าวได้ว่าภาษาโคราชเป็นภาษาไทยที่ยืมคำอิตีโพนเหล่านี้มาจากภาษาลาว เพราะภาษาไทยเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรีเหนือกว่า

4. ความเป็นมาแห่งการสัมผัสภาษาในนครราชสีมา

ผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เชื่อได้ว่าภาษาโคราชเกิดจากการสัมผัสภาษาระหว่างภาษาไทยกับภาษาลาวในบริเวณเมืองนครราชสีมามานานแล้ว และภาษาลาวดังกล่าวนี้เป็นไปได้อย่างยิ่งว่าเป็นภาษากลุ่มเดียวกับภาษาลาวเมืองชัยภูมิซึ่งสืบเชื้อสายมาจากลาวเวียงจันทน์ เพราะเมืองชัยภูมิมีพื้นที่ติดกันกับเมืองนครราชสีมาและอนุমানได้จากงานของเดิม (Toem 2014, 3-5) ที่กล่าวถึงประวัติเมืองนครราชสีมาว่า

ก่อน พ.ศ. 700 เขตทวารวดี ได้แผ่มาถึงบริเวณอำเภอสว่างแดนดินในปัจจุบันเป็นสุดแดน ชาวทวารวดีได้พากันสร้างเมืองเสมา ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของลำตะคอง ต่อมาประมาณ พ.ศ.700 มีชาวอินเดียพวกหนึ่งมาสร้างเมืองพิมายและเมืองขวงชนบุรีศรีมหานครราช ซึ่งต่อมาชื่อนี้ สามัญชนเรียกว่า ดอนราช และต่อมากลายเสียงเป็นโคราชในที่สุด ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ราว พ.ศ. 2200 โปรดให้ย้ายเมืองโคราชเก่าไปตั้งบริเวณชายดงและทุ่ง พร้อมกับสร้างค่ายคูประตูบ กำแพงเมืองกว้าง 1,000 เมตร ยาว 1,700 เมตร นำชื่อโคราชและเสมา มารวมกันเป็น นครราชสีมา

ส่วนประวัติเมืองชัยภูมิที่อยู่ติดกับเมืองนครราชสีมา นั้น เดิม (Toem 2014, 15) กล่าวว่า

เดิมเป็นเมืองร้างซึ่งสร้างพร้อม ๆ กับเมืองพิมาย ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา นั้น เมืองนี้เป็นเมืองขึ้นของนครราชสีมามาก่อน และชาวจังหวัดนี้ ส่วนมากมีเชื้อสายสืบเนื่องมาจากชาวกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) เช่นเดียวกับชาวจังหวัดเลยและชาวอำเภอกุเวียงมาก่อน แต่ยังมีราษฎรบางส่วนของจังหวัดนครราชสีมาได้มีรกรากอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 มีชาวเวียงจันทน์ชื่อท้าวแล ได้พาครอบครัวและพรรคพวกอพยพมาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่นี้ ต่อมาได้มีผู้อพยพมาอยู่ด้วยเป็นอันมาก ท้าวแลส่งส่วยให้กับเวียงจันทน์มีความชอบ เจ้าอนุวงศ์จึงแต่งตั้งให้เป็นขุนภักดีชุมพล

ข้อความที่ว่า ‘เมืองชัยภูมิมีราษฎรส่วนมากสืบเชื้อสายมาจากชาวเวียงจันทน์ และเมืองนี้เป็นเมืองขึ้นของนครราชสีมามาก่อน แต่ยังมีราษฎรบางส่วนของจังหวัดนครราชสีมาได้มีรกรากอยู่ก่อนแล้ว’ ทำให้ผู้เขียนอนุมานได้ประการหนึ่งว่า ‘ราษฎรใน 2 เมืองนี้มีการติดต่อสื่อสารกัน และเกิดการสัมผัสภาษากันอย่างต่อเนื่องและยาวนาน’

ผลของการสัมผัสภาษาที่ต่อเนื่องและยาวนานนั้น ลาพอลลา (LaPolle 2009) ได้ให้คำอธิบายไว้ ซึ่งสามารถนำมากล่าวโดยสังเขปได้ดังนี้

การสัมผัสภาษาจะเกิดขึ้น เมื่อกลุ่มผู้พูดภาษาที่ต่างกันมีการปฏิสัมพันธ์กันอยู่เสมอและเป็นเวลานาน จากนั้นจะเข้าสู่ภาวะสองภาษา (bilingualism) ซึ่งหมายถึง ผู้คนในชุมชนภาษาสามารถพูดได้ 2 ภาษา ต่อมาจะเกิดผล 2 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ผู้พูดภาษาหนึ่งท้ายที่สุดแล้วจะเปลี่ยนภาษา (language shift) ไปพูดอีกภาษาหนึ่ง อาจจะเป็นผู้พูดที่มีศักดิ์ศรีต่อกว่าเปลี่ยนไปพูดภาษาของผู้ที่เหนือกว่า เช่น ผู้พูดภาษามอญในประเทศไทย ซึ่งจะนำลักษณะบางอย่างเข้าไปสู่ภาษาใหม่ของตนด้วย เรียกได้ว่าเป็นอิทธิพลจากภาษาพื้นเดิม (substratum influence) หรืออาจจะเป็นผู้พูดที่มีศักดิ์ศรีเหนือกว่าเปลี่ยนภาษาไปพูดภาษาที่มีศักดิ์ศรีต่อกว่า เช่น ชาวอนอร์มันฝรั่งเศส (Norman French) ผู้เข้าไปปกครองอังกฤษในตอนต้นของสหราชอาณาจักร ที่ได้เปลี่ยนภาษาของตนไปใช้ภาษาอังกฤษ แต่ได้นำคำศัพท์และลักษณะทางภาษาหลาย

ประการจากภาษาเยอรมันฝรั่งเศสเข้าไปสู่ภาษาของคนส่วนใหญ่ อิทธิพลที่ปรากฏเช่นนี้เรียกว่าเป็นอิทธิพลจากภาษาเหนือกว่า (superstratum influence)

ประการที่สอง ผู้พูดภาษาทั้งสองต่างอ้างภาษาของตนเองไว้ และยังคงความรู้สึกว่าเป็นคนละภาษา แต่ขณะเดียวกันก็ได้พัฒนาลักษณะทางภาษาบางอย่างร่วมกัน ในบางกรณีลักษณะที่พัฒนาร่วมกันนั้นทำให้ภาษาทั้งสองแตกต่างไปจากภาษาอื่น ๆ ที่ร่วมตระกูลเดียวกันกับภาษานั้น ดังเช่นภาษาเวียดนามกับภาษาจีนภาคใต้ ผู้พูดต่างภาษาต่างยังคงภาษาของตนเอง เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีศักดิ์ศรีไม่ต่อยกว่ากัน แต่ก็มีลักษณะบางอย่างลู่เข้าหากัน (convergence) อิทธิพลในลักษณะเช่นนี้เรียกว่า อิทธิพลภาษาเท่าเทียมกัน (adstratum influence)

การสัมผัสภาษาในกรณีของภาษาไทยกับภาษาลาวในบริเวณเมืองนครราชสีมาและเมืองชัยภูมินั้น ก่อให้เกิดผลเช่นเดียวกับที่ลาพลลากล่าวไว้ในประการแรก กล่าวคือ ผู้พูดภาษาลาวได้เปลี่ยนภาษาของตนไปเป็นภาษาไทย แต่ยังมีอิทธิพลของภาษาพื้นเดิมลาวปรากฏอยู่

5. สรุป

สมมติฐานเกี่ยวกับที่มาของภาษาโคราชจัดเป็น 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกเสนอว่า ภาษาโคราชเป็นผลของการปรับเปลี่ยนระบบภาษาย่อยให้เป็นภาษากรุงเทพฯ ประการที่สองเสนอว่า ภาษาโคราชเป็นภาษาลาวที่มีการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์เนื่องจากได้รับอิทธิพลมาจากภาษาไทยถิ่นกลาง และประการที่สามเสนอว่า ภาษาโคราชเกิดจากผู้พูดภาษาลาวกลุ่มหนึ่งเปลี่ยนภาษาของตนไปเป็นภาษาไทย แต่ยังคงปรากฏอิทธิพลของภาษาพื้นเดิมอยู่ ซึ่งสมมติฐานที่เสนอมานั้นเป็นการใช้เพียงหลักฐานในด้านเสียง โดยเฉพาะเรื่องระบบวรรณยุกต์เท่านั้น บทความนี้ได้นำเรื่องของคำอิตีโอโฟนมานำเสนอ โดยพิจารณาในด้านประเภท และโครงสร้างคำ รวมทั้งการใช้เสียงสระสื่อความ และพบว่าสามารถนำมาเป็นข้อสนับสนุนสมมติฐานในประการที่สามที่ว่า ภาษาโคราชเกิดจากผู้พูดภาษาลาวกลุ่มหนึ่งเปลี่ยนภาษาของตนไปเป็นภาษาไทย แต่ยังคงปรากฏอิทธิพลของภาษาพื้นเดิมอยู่ อย่างไรก็ตาม ควรมีการศึกษาในด้านของระบบวากยสัมพันธ์ หรือระบบบรรดาศาสตร์ต่อไป และหากมีการศึกษาด้วยศาสตร์อื่น ๆ เช่น พันธุศาสตร์ และโบราณคดีด้วยแล้วก็จะทำให้ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับบรรพบุรุษของผู้พูดภาษาโคราชกระจ่างชัดยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

นมัสการพระมหาประทีป เกษรอินทร์ที่กรุณาให้ข้อมูลภาษาโคราช ขอขอบคุณอาจารย์สมพวัน แก้วบุตดาที่กรุณาให้ข้อมูลภาษาลาวเวียงจันทน์ และอาจารย์นารีรัตน์ ปรีสุทธิวุฒิปุที่กรุณาให้ข้อมูลภาษาไทยกรุงเทพฯ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- Chalida Rinprom ชลิดา รินทร์พรหม. 1977. “Rabop Nuaisiang nai Phasa Thin Khorat” ระบบหน่วยเสียงในภาษาถิ่นโคราช [The Phonemic System of the Khorat Dialect]. Master thesis, Chulalongkorn University.
- Chuuchep Beadnok ชูชีพ เบียดนอก. 1989. “Kansuksa rueng sap nai phasa Thai thin Khorat” การศึกษาเรื่องศัพท์ในภาษาไทยถิ่นโคราช [A Study of Lexical Items in Khorat Dialect]. Master thesis, Silpakorn University.
- Jiamsak Chanakha เจียมศักดิ์ ชนะคำ. 2010. “Khamwiset bok laksana nai phasa thin Khorat Amphoe Phimai Changwat Nakhon Ratchasima” คำวิเศษณ์บอกลักษณะในภาษาถิ่นโคราช อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา [Descriptive Adverbs in Khorat Dialect Phi Mai District, Nakhon Ratchasima province]. Master Independent Study, Mahasarakham University.
- Phinnarat Akharawatthanakun พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. 2003. “Kanplianplaeng khong wannayuk: Koranee suksa phasa klum Lao” การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์: กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว [Tone Change: A Case Study of the Lao Language]. Doctoral dissertation, Chulalongkorn University.
- Suwilai Preamsirat et al. สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2004. *Phaenthi phasa khong klum chattiphan tang tang nai prathet Thai* แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย [Ethnolinguistic Maps of Thailand]. Bangkok: Office of the National Culture Commission.
- Thananan Trongdee ธนานันท์ ตรงดี. 2015. *Rai-ngan wijai chabap somboon rueng khwam samphan thang chuesai nai phasa luk khong phasa Sakon Nakhon dangdoem* รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องความสัมพันธ์ทางเชื้อสายในภาษากลุ่มของภาษาสกลนครดั้งเดิม [Research Report on the Genetic Relationship among Daughter Languages of Proto Sakon Nakhon]. Mahasarakham: Mahasarakham University.
- Toem Wiphakphachanajit เติม วิภาคย์พจนกิจ. 2014. *Prawatsat Isan* ประวัติศาสตร์อีสาน [History of Isan] (5th ed.). Bangkok: Thammasat University Press.
- Vichin Panupong วิจิรัตน์ ภาณุพงศ์. 1983. Phumisat khamsap nai changwat Nakhon Ratchasima ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา [Lexical Geography in Nakhon Ratchasima]. *Warasam Sat Heang Phasa* วารสารศาสตร์แห่งภาษา [Journal of Science of Language] 3: 63-88.

ภาษาอังกฤษ

- Brown, Marvin J. 1965. *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: Social Science Association Press.
- Brown, Marvin J. 1985. *From Ancient Thai to Modern Dialects and Other Writings on Historical Thai Linguistics*. Bangkok: White Lotus Press.
- Chamberlain, James R. 1972. Tone Borrowing in Five Northeastern Dialects. In *Tai Phonetics and Phonology*, Jimmy G. Harris and Richard B. Noss, eds., 43-46. Bangkok: Central Institute of English Language.

- Chamberlain, James R. 1984. The Tai Dialects of Khammouan Province: Their Diversity and Origin. *Science of Language*, 4, 62-95.
- Crisfield, Arthur G. 1978. "Sound Symbolism and the Expressive Words of Lao." Doctoral dissertation, University of Hawaii.
- Dingemanse, Mark. 2011. "The Meaning and Use of Ideophones in Siwu." Doctoral dissertation, Radboud University, Nijmegen.
- Dingemanse, Mark. 2012. Advances in the Cross-Linguistic Study of Ideophones. *Language and Linguistic Compass* 6(10): 645-672.
- Gedney, William J. 1972. A Checklist for Determining Tones in Tai Dialects. In *Studies in Linguistics in Honor of George L. Trager*, ed. M. Estellie Smith, 423-437. The Hague: Mouton.
- Jodking, Wutichai. 1980. "Some Characteristics of the /ɲɔ:/ Language at Sakon Nakhon." Master thesis, Mahidol University.
- LaPolla, Randy J. 2009. Causes and Effects of Substratum, Superstratum and Adstratum Influence with Reference to Tibeto-Burman Languages. *Senri Ethnological Studies*, 75, 227-237.